

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ В АСПЕКТІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

© 2016 ПАНЕВНИК Т. М., БОЛГАРОВА Н. К.

УДК 339.94:316.422

Паневник Т. М., Болгарова Н. К. Транснаціональні корпорації в аспекті розвитку інноваційних процесів

У статті розглянуто роль транснаціональних корпорацій (ТНК) як двигуна світового інноваційного процесу, їх вплив на організацію та проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок (НДДКР). Розглянуто інноваційні процеси як головний чинник ефективного функціонування, що забезпечує інтенсивний розвиток високотехнологічних видів економічної діяльності та інноваційну спрямованість традиційних галузей економіки. Визначено основні фактори, що формують інноваційні стратегії ТНК. Проаналізована інноваційна діяльність найбільших ТНК та обґрунтовано її глобальний характер. Досліджено територіальний розподіл найбільших ТНК, що інвестують в НДДКР, проаналізовано обсяги інвестицій, що надходять від ТНК на проведення НДДКР. Проведено аналіз динаміки інноваційної діяльності. Зазначено, що активізація інноваційних процесів сприятиме не тільки досягненню і підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, а й зміцненню позитивної тенденції в усіх сферах національної економіки.

Ключові слова: інтеграція, транснаціональні корпорації (ТНК), інновації, інноваційна діяльність, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР).

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 11.

Паневник Тетяна Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, 76018, Україна)

E-mail: panevnik@rambler.ru

Болгарова Наталя Костянтинівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, Україна)

E-mail: bolgarovva@gmail.com

УДК 339.94:316.422

Паневник Т. М., Болгарова Н. К. Транснациональные корпорации в аспекте развития инновационных процессов

В статье рассмотрена роль транснациональных корпораций (ТНК) как двигателя мирового инновационного процесса, их влияние на организацию и проведение научно-исследовательских и опытно-конструкторских разработок (НИОКР). Рассмотрены инновационные процессы как фактор эффективного функционирования, который обеспечивает интенсивное развитие высокотехнологичных видов экономической деятельности и инновационной направленности традиционных отраслей экономики. Определены основные факторы, формирующие инновационные стратегии ТНК. Проанализирована инновационная деятельность крупнейших ТНК и обоснован ее глобальный характер. Исследовано территориальное распределение крупнейших ТНК, инвестирующих в (НИОКР), проанализированы объемы инвестиций, поступающих от ТНК на проведение НИОКР. Проведен анализ динамики инновационной деятельности. Указано, что активизация инновационных процессов будет способствовать не только достижению и повышению конкурентоспособности отечественных предприятий, но и укреплению положительной тенденции во всех сферах национальной экономики.

Ключевые слова: интеграция, транснациональные корпорации (ТНК), инновации, инновационная деятельность, научно-исследовательские и опытно-конструкторские работы (НИОКР).

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Библ.:** 11.

Паневник Татьяна Николаевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики предприятия, Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа (ул. Карпатская, 15, Ивано-Франковск, 76018, Украина)

E-mail: panevnik@rambler.ru

Болгарова Наталия Константиновна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономической теории, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (ул. Героев Оборони, 15, Киев, 03041, Украина)

E-mail: bolgarovva@gmail.com

UDC 339.94:316.422

Panevnyk T. M., Bolgarova N. K. Transnational Corporations in the Aspect of Developing Innovation Processes

The article considers the role of transnational corporations (TNCs) as a driving force for the global innovation process, their impact on the organization and conduct of research and experimental development (R&D). Innovative processes are considered as a factor of efficient operation, which ensures intense development of high-technology economic activities and innovative orientation of the traditional sectors of economy. The major factors forming the innovative strategies of TNCs have been determined. Innovation activities of the largest TNCs has been analyzed and its global nature has been substantiated. The spatial distribution of the largest TNCs investing in research and experimental development has been examined, the volumes of investments coming from the TNCs, aimed at research and development, have been analyzed. An analysis of the dynamics of innovation activity has been carried out. It is specified that intensifying of innovation processes will contribute not only to achieving and enhancing the competitiveness of domestic enterprises, but also to strengthening positive trend in all spheres of the national economy.

Keywords: integration, transnational corporations (TNCs), innovation, innovation activity, research and experimental development (R&D).

Fig.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 11.

Panevnyk Tetiana M. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics Business, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (15 Karpatska Str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine)

E-mail: panevnik@rambler.ru

Bolgarova Natalia K. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic Theory, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (15 Heroiv Oborony Str., Kyiv, 03041, Ukraine)

E-mail: bolgarovva@gmail.com

Транснаціональні корпорації (ТНК) є домінуючою та прогресивною формою сучасного суспільного виробництва, що інтегрує фінансово-господарські зв'язки національних економік різних держав. Інтеграція ТНК у бізнес-середовище більшості країн світу

пов'язана з їх впливом на оточуюче середовище. Входування ТНК в економіку приймаючої країни неможливо здійснити без привнесення її методів організації та управління господарською діяльністю. Міжнародно-орієнтована система управління ТНК у сучасних умовах

неможлива без оновлення виробництва, яке базується на розвитку інноваційних процесів. Для національних економік інновації є визначальним фактором економічного зростання, а для ТНК інновації, що супроводжуються підвищеним ступенем ризику, одночасно є джерелом отримання надприбутків.

Питання інноваційної діяльності та розвитку інноваційних процесів висвітлені у працях зарубіжних та вітчизняних науковців, зокрема І. Ансоффа, П. Друкера, Й. Шумпетера, А. Гальчинського, В. Гейця, О. Кузьміна, Л. Федулової та ін. Питанням функціонування транснаціональних корпорацій, їх економічного механізму, пріоритетам розвитку в умовах глобалізації та впливу на національні економічні системи присвячено дослідження: Б. Бойка, А. Булатова, І. Гладія, Дж. Даннінга, Ю. Макогона, Д. Лук'яненка, В. Рокочі, І. Сороки та ін. Разом з тим, недостатньо приділено уваги питанням активізації транснаціональних корпорацій в результаті розвитку інноваційних процесів.

Метою статті є моніторинг діяльності ТНК у світовому економічному просторі та дослідження причинно-наслідкових зв'язків між процесами транснаціоналізації та рівнем розвитку інноваційної діяльності. Для реалізації цього завдання поставлено такі завдання: аналіз вкладу транснаціональних корпорацій в розвиток інноваційних процесів; характеристика інноваційної діяльності вітчизняних корпоративних структур і визначення напрямів її активізації.

Сучасний постіндустріальний етап суспільного розвитку суттєво підвищує значення науково-технічного прогресу та інтелектуалізації основних факторів виробництва. Зростання ВВП як об'єктивна основа ефективного функціонування соціально-економічних систем забезпечується не стільки за рахунок екстенсивного приросту, скільки внаслідок інтенсифікації економічного розвитку.

На частку нових знань, що відтворюються у технологіях, обладнанні, навчанні кадрів, організації виробництва, у розвинених країнах припадає від 80 до 95% приросту ВВП [1].

Інноваційність стає головним чинником ефективного функціонування, перспектив успішного розвитку, високого рівня конкурентоспроможності та загалом є відображенням прогресивного бачення розвитку соціально-економічних відносин. На сьогодні для суб'єктів господарювання все більшої необхідності набуває не просто використання досягнення НТП, а входження в число суб'єктів реалізації інноваційних процесів, тобто активна участь в інноваційній діяльності.

Інноваційний розвиток сучасної світової економіки забезпечується не тільки за рахунок здійснення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), зростання обсягів фінансування інноваційної діяльності, збільшення кількості суб'єктів господарювання, що залучаються до науково-дослідних робіт, а і внаслідок швидкого впровадження досягнення НДДКР у реальний сектор економіки, що забезпечує активне поширення серед споживачів інноваційних товарів і послуг. Здатність ефективно і швидко доводити нові роз-

робки й технології до практичної реалізації, випереджаючи конкурентів у створенні інноваційної високоякісної продукції та закріплюючи за собою міжнародні ринки збуту, є найважливішим чинником успіху сучасного підприємства. Це забезпечує інтенсивний розвиток високотехнологічних видів економічної діяльності та інноваційну спрямованість традиційних галузей економіки.

Подальша активізація інноваційної діяльності супроводжується посиленням інтеграційних процесів з одночасним акцентуванням на глобальних рівнях здійснення господарської діяльності, яка реалізується транснаціональними корпораціями. Саме ТНК, як головні інвестори, є рушійними силами інноваційних проривів, що здійснюють суттєвий вплив на науково-технічний прогрес і соціально-економічний розвиток світової та національних економік. Адже, генеруючи інноваційні процеси, ТНК поширюють їх і на території приймаючих країн, де розташовані дочірні підприємства та філії.

Потужна конкурентна боротьба, що має глобальний характер в інноваційній діяльності ТНК, потребує постійного нарощування обсягів і темпів науково-дослідних робіт та вдосконалення інноваційних можливостей компаній. Основою їх реалізації є власні науково-дослідні підрозділи корпорацій, які традиційно були розташовані в країнах базування, або співпраця зі сторонніми дослідницькими центрами. Внутрішньофірмова наука, інтегрована у реальний сектор економіки, грає найактивнішу роль в інноваційному розвитку індустріально розвинутих країн-лідерів. Сучасні передові позиції як у соціально-економічному, так і в науково-технологічному просторах належать США, Японії, країнам ЄС, до яких за останні роки швидко приєднується Китай. Так, у Великобританії, Франції, Чехії, Австрії, Бельгії та Німеччині на інноваційний розвиток припадає 62–70% загальних витрат на науку, у США – 70%, Китаї – 71%, Швеції, Японії та Ізраїлі – 75–77% [2].

Сучасна практика показує інтернаціоналізацію інноваційної діяльності, її поширення серед різних країн та регіонів внаслідок поглинання потужними ТНК дрібних інноваційних компаній. Таким чином, інноваційна діяльність інтегрується в структуру всієї корпорації з концентрацією цих процесів у рамках головної компанії, а закордонні підрозділи залучаються до більш трудомістких ланок технологічних процесів або спеціалізуються на тих сферах НДДКР, які для них є пріоритетними та дозволяють реалізувати переважаючі конкурентні переваги. Експансія на територію інших держав дозволяє розширювати ринки збуту, використовувати більш дешеві ресурси, знижувати та диверсифікувати ризики.

Загалом будь-який варіант реалізації інноваційних стратегій, а також комбінування внутрішніх та зовнішніх ресурсів, факторів для реалізації інноваційної діяльності, супроводжується суттєвими витратами на їх фінансування і одночасно передбачає одержання надприбутків.

Наприклад, щорічні витрати на ці цілі «General Electric», «Ford», «IBM» становлять 2–3 млрд дол., що перевищує науково-дослідні бюджети багатьох країн. Так,

у США практично весь обсяг витрат на НДДКР приватного бізнесу припадає на 700 найбільших компаній, причому близько 40% цих коштів – на частку всього лише 15 найбільших корпорацій. Навіть за консервативними оцінками, на частку ТНК припадає майже половина глобальних витрат на НДДКР у не менше двох третин комерційних витрат на дослідження [1].

Одним з важливих факторів лідерства є висока концентрація інноваційної діяльності завдяки базуванню і функціонуванню на їх територіях найбільших ТНК світу. До 100 найпотужніших світових компаній-інвесторів входять: 29 компаній ЄС, 37 американських компаній, 16 з Японії та 18 компаній з інших країн.

Світовими лідерами за обсягами у НДДКР є ТНК США, питома вага яких становить 38,2%. Друге місце займають ТНК ЄС, їх частка у світовому масштабі становить 28,1%. Частка ТНК Японії та Китаю відповідно становить 14,3% і 12%.

У 2015 р., відповідно до «EU Industrial R&D Investment Scoreboard», 100 провідних компаній інвестували на НДДКР 323,4 млрд €, що складає 53,3% від загального обсягу інвестицій НДДКР і 28,5% від загального обсягу чистих продажів.

Відповідно до рейтингу «ТОП-50 корпорацій, що інвестують в НДДКР» у 2015 р. найбільшими інвесторами стали: на першому місці – Volkswagen (13,1 млрд €), на другій позиції – Samsung Electronics (12,2 млрд €), Microsoft (9,9 млрд €) і Intel (9,5 млрд €) – на третьому та четвертому місцях. Інші компанії в першій десятці знаходяться у Швейцарії: Novartis (8,2 млрд €) і Roche (7,4 млрд €), в Японії – ToyotaMotor (6,9 млрд €), у США: Google (8,1 млрд €), Johnson&Johnson (7,0 млрд €) і Pfizer (6,8 млрд €) (рис. 1).

До основних 10 корпорацій ЄС у 2015 р., що інвестують у НДДКР, належать ТНК, розташовані в Німеччині, Великобританії, Франції та Швеції, сфера діяльності яких відноситься до автомобільної промисловості (Volkswagen, Daimler, RobertBosch, BMW), фармацевтики та біотехнології (Sanofi-Aventis, Astra Zeneca, Glaxo Smith Kline, Bayer), електронного та електричного обладнання та секторів ІТ (Siemens, Ericsson).

ТНК США, Японії, Німеччини, Франції та Великобританії здійснюють 82,1% фінансування інновацій. У галузевому розподілі 69,5% інвестицій в інновації ТНК здійснюється в ІТ-сфері (комп'ютерному та програмному забезпеченні), фармацевтиці, автомобілебудуванні, електроніці (табл. 1).

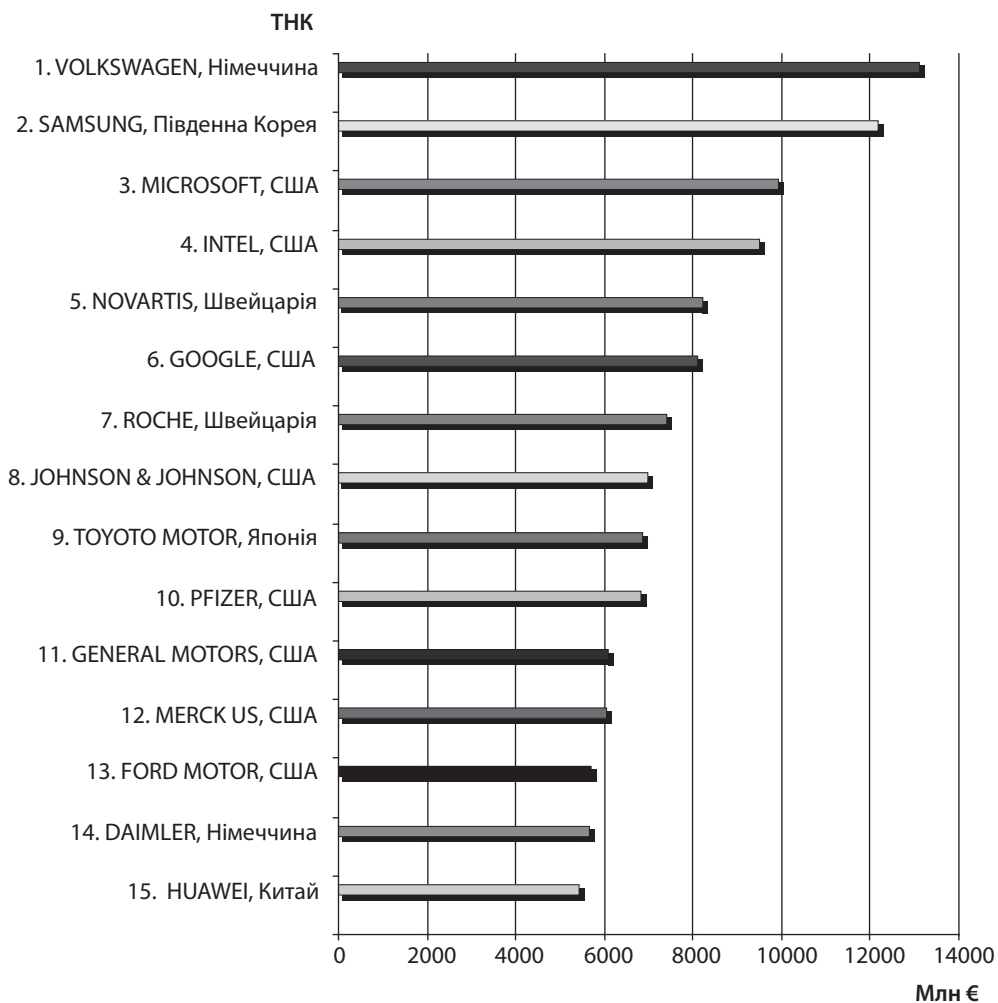

Рис. 1. ТОП-15 ТНК світу за загальним обсягом інвестицій у НДДКР у 2015 р. [3]

Таблиця 1

Провідні галузі за рівнем зростанням в НДДКР за рейтингом у 2015 р. [3]

Сектор	ЄС НДДКР	США НДДКР	Японія НДДКР
Програмне забезпечення та комп'ютерні послуги	4,6	13,1	-5,7
Автомобілебудування	7,9	6,3	6,6
Охорона здоров'я (обладнання та послуги)	8,0	8,7	7,4
Фармацевтика та біо-технології	6,5	10,7	-1,0
Технології, обладнання	-1,7	7,0	1,3
Електронні та електротехнічне обладнання	2,0	4,9	2,1
Промислове будівництво	-4,1	0,8	12,4

Потужні фінансові можливості ТНК дозволяють проводити політику активного інвестування в інноваційну діяльність. Найкращих результатів діяльності досягають ті компанії, в яких значна увага приділяється прикладним дослідженням, результатом яких є інноваційний розвиток. Але реалізація цього розвитку неможлива без створення інноваційних стратегій.

Отже, основними факторами, що визначають інноваційні стратегії ТНК, є: а) глобальна поведінка споживача – пошук товару кращої якості за більш низькими цінами; б) технологічні зміни як найважливіший інструмент входження на нові глобальні ринки; в) існування державної політики, спрямованої на подолання національних бар'єрів, яка сприяє просуванню гіперконкуруючих глобальних ТНК на внутрішній ринок [4].

Сьогодні розробка інноваційних конкурентних стратегій ТНК здійснюється таким шляхом: по-перше, виявлення найефективнішого співвідношення між проведеним власних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у повному обсязі, участь фірм у міжфірмовому співробітництві й кооперації та закупкою патентів, ліцензій або «ноу-хау»; по-друге, визначення оптимального балансу між науково-дослідними та дослідно-конструкторськими роботами; класифікації НДДКР за ступенем впливу на ринок базові для здійснення виробництва і базові для диверсифікації [5].

Входження ТНК, як головних суб'єктів інноваційної діяльності, на територію країни напряму залежить від інвестиційного клімату, який значною мірою визначається ставленням держави до науково-дослідних розробок, що можна визначити на основі витрат на інноваційну діяльність у відсотках до ВВП. Так, питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП США знаходиться на рівні 2,6%, у країнах Європи 1,7–1,9%, у Китаї 1,4–1,67%, в Японії 3,3–3,4%, а у світовій економіці в цілому – 1,7–6% [6].

При цьому в Україні рівень НДДКР характеризується постійним зниженням. Якщо у 2000 р. питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у

ВВП становила 1,6%, то за 10 років цей показник зменшився до 0,9%, тобто на 34 п. п., у а 2015 р. – вже до 0,64%. Таким чином, починаючи з 2000 р. по 2015 р. рівень зниження досяг 60 п. п. При цьому питома вага підприємств, що займалися інноваціями, знизилася з 18% у 2000 р. до 11,9% у 2005 р. Але, починаючи з 2010 р., кількість підприємств, що здійснювали науково-дослідні роботи, поступово збільшувалася. У 2015 р. інноваційною діяльністю в промисловості займалися 824 підприємства, або 17,3%.

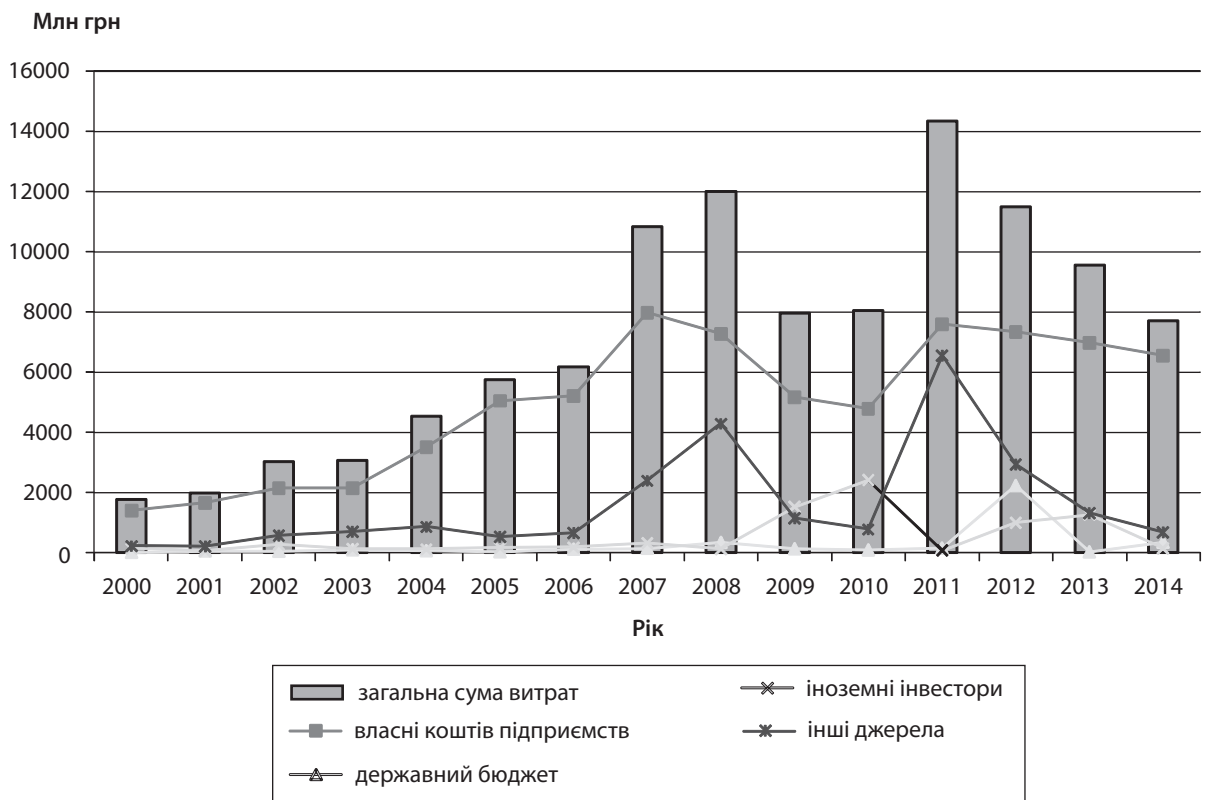
Загалом сукупний рівень інноваційної активності в Україні у 2014 р. становив 16,8%, тоді як у Німеччині – 66,9%, у Румунії – 20,7%, в Ізраїлі – 75,2%, в ПАР – 73,9%. Питома вага інноваційних товарів, послуг у загальному обсязі відвантажених товарів виконаних робіт, послуг становила 3,3%. Питома вага експорту в загальному обсязі відвантажених інноваційних товарів, виконаних робіт, послуг – 44,7% [7].

Внаслідок зниження інноваційної активності підприємств частка України у світовому обсязі торгівлі високотехнологічною наукомісткою продукцією залишається дуже незначною – лише 0,1%, що на порядок менше, ніж у Польщі, та на 2 порядки, ніж у Німеччині. Це визначає низьку конкурентоспроможність економіки, нееквівалентний обмін та значне відставання країни в соціально-економічному розвитку [8].

Негативною тенденцією є поступове зменшення питомої ваги реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової – з 9,4% у 2000 р. до 2,5% у 2014 р. У 2015 р. промислові підприємства впровадили 3136 інноваційних видів продукції, з яких 548 – нових виключно для ринку, 2588 – нових лише для підприємства. У розрізі видів економічної діяльності слід виокремити підприємства з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (47,5%), автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (38,2%), комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (37,5%), інших транспортних засобів (36,1%), коксу та продуктів нафтоперероблення (28,6%), електричного устаткування (28,2%). У 2015 р. 570 підприємств реалізувало інноваційну продукцію на 23,1 млрд грн. Серед таких підприємств 37,4% реалізували продукцію за межі України, обсяг якої становив 10,8 млрд грн [9].

У структурному розрізі у 2015 р. найбільша частка у НДДКР припадає на розробки (51,72%), фундаментальні та прикладні дослідження охоплюють відповідно 19,55% та 18% НДДКР, а науково-технічні послуги становлять 10,71% обсягу виконаних наукових та науково-технічних робіт.

Основним джерелом фінансування інноваційних витрат у 2015 р. (рис. 2) залишаються власні кошти підприємств – 13427,0 млн грн, або 97,2% загального обсягу витрат на інновації. Кошти з державного бюджету, як з джерела зовнішнього фінансування, отримало 11 підприємств, а з місцевих бюджетів – 15 (обсяг фінансування становив 589,8 млн грн, або 0,7%); кошти вітчизняних інвесторів отримали 9 підприємств, іноземних – 6 (що склало загалом 132,9 млн грн, або 1,9%); 11 підприємств скористалося кредитами (обсяг яких становив 113,7

Рис. 2. Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні

Джерело: складено за даними [10].

млн грн, або 0,8%) [9]. Загалом витрати на дослідження та розробки мають низький рівень, що не може забезпечувати інноваційний напрям розвитку.

Модель зовнішнього фінансування інновацій в Україні характеризується тим, що основний обсяг інвестицій у цей сектор здійснюється державою. Це не відповідає сучасним світовим тенденціям. У розвинених країнах фінансування інновацій здійснюється національним та іноземним бізнесом, зокрема ТНК. Україні, як приймаючій державі, слід створити умови, за яких ТНК будуть зацікавлені взяти на себе фінансування інновацій, що в подальшому дозволить суттєво скоротити видатки бюджету у сфері НДДКР.

Великі українські корпорації поки що знаходяться на початковій стадії розвитку транснаціоналізаційних процесів. Разом з тим, процеси інтеграції поступово активізуються, формуються інтегровані науково-виробничі структури – корпорації, концерни, консорціуми, холдинги.

В Україні практично відсутні компанії, які мають у своєму складі науково-дослідні підрозділи. Зокрема, виключенням є ПАТ «Турбоатом» який входить у число провідних світових виробників усіх видів турбін і володіє повним циклом виробництва: проектування, виготовлення, постачання, налагоджування, фірмове обслуговування турбінного обладнання всіх типів електростанцій. У структуру підприємства входять такі конструкторські підрозділи: спеціальне конструкторське бюро СКБ «Турбоатом» з проектування ТЕС і АЕС, дослідний центр паротурбобудування, спеціальне конструкторське бюро СКБ «Турбогідромаш» з

проектування устаткування для ГЕС, гідротурбінна лабораторія [11].

ТНК реалізують глобальні інноваційні стратегії багатоаспектно, на різних рівнях і сферах інноваційних розробок. Інтернаціоналізація інноваційної діяльності ТНК шляхом створення закордонних НДДКР-лабораторій значною мірою впливає на конкурентоспроможність приймаючих країн. Зокрема, сприяє інтенсифікації інноваційної діяльності; збільшенню обсягів залучення венчурного капіталу в країну; формуванню висококваліфікованих науково-технічних кадрів; створенню нових робочих місць для висококваліфікованих кадрів, стимулює розвиток системи освіти.

Основними перешкодами для активізації інноваційної діяльності в Україні, окрім зовнішніх, соціально-економічних та суспільно-політичних чинників, є: низький рівень інтеграційної активності, ділової культури фірм і якості менеджменту; проблеми бюрократичного характеру, джерел фінансування; розбіжність інтересів і оцінок перспектив розвитку.

Відповідно до особливостей сучасного розвитку економіки України для провідних ТНК найбільш перспективними галузями для співпраці з українськими компаніями на основі активізації інноваційної діяльності є: паливно-енергетичний комплекс, авіаперевезення, телекомунікації, ІТ-сфера тощо.

ВИСНОВКИ

Орієнтація України на експортно-сировину та екстенсивну модель функціонування, що супроводжується низькою вартістю робочої сили, визначає безперспек-

тивність розвитку та становить загрозу національній безпеці країни. Вітчизняні компанії концентруються на внутрішньому ринку, намагаючись його монополізувати, уникають необхідності використовувати інноваційний напрям розвитку, що зумовлює повільний темп освоєння міжнародних ринків. Тому важливим завданням є пошук шляхів оптимізації управління розвитком українських компаній на основі активізації інноваційних процесів.

Рівноправна участь України у світових економічних процесах можлива лише у випадку функціонування потужних вітчизняних компаній, які зможуть ефективно конкурувати на міжнародних ринках, підвищуючи рівень інноваційності на основі реалізації високого рівня освіченості та невикористаного креативного потенціалу, що дозволить зупинити трудову міграцію високоосвічених верств населення. Глобальні перспективи, які все активніше відкриваються перед українським суспільством, вимагають осучаснення суспільного виробництва на основі створення та розвитку українських транснаціональних корпорацій з потужними інноваційно-інвестиційними центрами. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Свиридова А. Н., Черноусова М. А. Инновационная деятельность транснациональных корпораций. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ*. 2012. Том 2, № 4. С. 310–315. URL: jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/1472/1501
2. Тернова Л. Ю. Особливості інноваційного розвитку країн в контексті глобалізаційних процесів. *Науковий вісник ЧДІЕУ*. 2014. № 4 (24). С. 103–106.
3. The EU Industrial R&D Investment Scoreboard 2015. URL: <http://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard.html>
4. Вергун В. А., Ступницький О. І. Сучасні інноваційні стратегії ТНК і синергетичний ефект «технологізації». *Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций*: сб. науч. трудов ДонНУ. 2014. Том 1. С. 50–57.
5. Кучерина Л. А. Стратегічне управління ТНК України, його особливості та відмінності від стратегічного управління зарубіжними ТНК. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія «Управління». 2015. Вип. 3-4. С. 83–90.
6. Гришин В. В. Стратегические аспекты организации инновационной деятельности на фоне проблем глобальной рецессии. *Мировое и национальное хозяйство*. 2009. № 3-4 (9-10). URL: <http://www.mirec.ru/2009-03-04/strategicheskie-aspekty-organizacii-innovacionnoj-deyatelnosti-na-fone-globalnoj-recessii>
7. Индикаторы инновационной деятельности: 2016: статистический сборник/Н. В. Городникова, Л. М. Гохберг, К. А. Дитковский и др.; Нац. исслед. ин-т «Высшая школа экономики». М.: НИУ ВШЭ, 2016. 320 с.
8. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь/за заг. ред. В. М. Гейця та ін.; НАН України. К., 2015. 336 с.
9. Доповідь «Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2015 році». URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm
10. Державна служба статистики України. URL: ukrstat.gov.ua
11. Офіційний сайт ПАТ «Турбоатом». URL: <http://www.turboatom.com.ua/>

REFERENCES

- “Dopovid «Innovatsiina diialnist promyslovykh pidpriemstv u 2015 rotsi»” [The report “Innovation activity of industrial enterprises in 2015”]. http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. ukrstat.gov.ua
- Grishin, V. V. “Strategicheskiye aspekty organizatsii innovatsionnoy deyatelnosti na fone problem globalnoy retsessii” [Strategic aspects of innovation against the background of global recession]. *Mirovoye i natsionalnoye khozyaystvo*. <http://www.mirec.ru/2009-03-04/strategicheskie-aspekty-organizacii-innovacionnoj-deyatelnosti-na-fone-globalnoj-recessii>
- Gorodnikova, N. V. et al. *Indikatory innovatsionnoy deyatelnosti: 2016* [Indicators of innovative activities: 2016]. Moscow: NIU VShE, 2016.
- Innovatsiina Ukraina 2020* [Innovative Ukraine 2020]. Kyiv, 2015.
- Kucheryna, L. A. “Stratehichne upravlinnia TNK Ukrainy, yoho osoblyvosti ta vidminnosti vid stratehichnoho upravlinnia zarubizhnymy TNK” [Strategic management of TNK Ukraine, its features and differences from the strategic management of foreign TNCs]. *Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnoho upravlinnia*. Seriya «Upravlinnia», no. 3-4 (2015): 83-90.
- Oftsiniyi sait PAT «Turboatom». <http://www.turboatom.com.ua/>
- Sviridova, A. N., and Chernousova, M. A. “Innovatsionnaya deyatelnost transnatsionalnykh korporatsiy” [Innovative activities of transnational corporations]. *Visnyk studentskoho naukovoho tovarystva DonNU*. jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/1472/1501
- “The EU Industrial R&D Investment Scoreboard 2015”. <http://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard.html>
- Ternova, L. Yu. “Osoblyvosti innovatsiinoho rozvytku krain v konteksti hlobalizatsiinykh protsesiv” [Features of innovative development of countries in the context of globalization processes]. *Naukovyi visnyk ChDIEU*, no. 4 (24) (2014): 103-106.
- Verhun, V. A., and Stupnytskyi, O. I. “Suchasni innovatsiini stratehii TNK i synerhetychnyi efekt «tekhnologizatsii»” [Modern innovation strategies of TNCs and the synergistic effect of “technologization”]. *Problemy razvitiya vneshneekonomicheskikh svyazey i privlecheniya inostrannykh investitsiy*, vol. 1 (2014): 50-57.